

Jože Vugrinec

Škof msgr. dr. Jožef Smej

(1922 – 2020)

V prihodnjem letu bo minilo sto let od rojstva Jožefa Smeja in eno leto od njegove smrti. Lansko leto se je namreč v 99. letu starosti od nas poslovil msgr. dr. Jožef Smej, upokojeni mariborski pomožni škof, tudi zgodovinar, literarni zgodovinar, pisatelj, pesnik, prevajalec, urednik, predavatelj, organizator simpozijev itd. Človek vere in duhá. Med drugim tudi častni občan mestnih občin Maribor in Murska Sobota ter Občine Moravske Toplice. Ob dveh takih – bližajočih se obletnicah – je prav, da se ga z nekaj spoštljivimi mislimi spomnimo že v tej številki Prekmuriane.

Rodil se je 15. februarja 1922 v Bogojini v premožni kmečki družini, zapisani veri, slovenstvu in delu za domačo župnijo. Osnovno šolo je končal v Bogojini, gimnazijo v Murski Soboti, teologijo pa začel študirati v Mariboru in jo (zaradi vojne) moral nadaljevati v Sobotelu, kjer jo je tudi končal in kjer je bil 8. decembra 1944 posvečen v duhovnika. Vse stopnje izobraževanja je opravil z odliko.

Duhovniško službo je kot kaplan opravljal v Turnišču (1945-1948) in Murski Soboti (1948-1965), kjer je bil naslednja štiri leta (1965-1969) tudi župnik in dekan. V Maribor se je preselil 1. septembra 1969. V mariborski škofiji je službo stolnega kanonika in generalnega vikarja opravljal do 23. maja 1983, ko je bil posvečen v škofa. Predvsem imenovanje za mar. pom. škofa je vernike v pokrajinah ob Muri in Rabi na moč vzradostilo.

Slovenski visoki dostojanstveniki vseh krščanskih veroizpovedi, predvsem pa evangeličanski, s katerimi je v ekumenskem duhu sodeloval že kot soboški župnik,

so ga izredno cenili, pa to ne le zaradi njegove svetovljanske priljudnosti, temveč tudi zaradi dobrega poznavanja Svetega pisma in tujih jezikov. Duhovniki so ga imeli radi zaradi njegove pripravljenosti pomagati jim pri verskih obredih, duhovnih vajah, spovedih in drugem. Bili so ga veseli, ko je v njihove župnije prišel mladim podeljevati zakrament sv. birme. Izobraženci so ga spoštovali zaradi njegovega širokega znanja na verskem in posvetnem področju, ljubitelji leposlovja pa tudi zaradi njegovih literarnih stvaritev in odličnih prevodov tujih del. Verniki so radi prisluhnili njegovim pridigam... Verni in neverni so ga imeli radi zaradi njegovega asketskega življenja, pobožnosti in modrosti. In dobrote.

Kaj vse je škof dr. Jožef Smej dobrega postoril v 98 letih svojega življenja, je nemogoče oceniti. Zato bomo v tem našem spominskem zapisu naštel samo nekaj njegovih znanstvenih, strokovnih in leposlovnih del. Dr. Smej namreč ni bil – kot je že povedano – samo duhovnik, temveč tudi znanstvenik in umetnik. Eden od prvih njegovih znanstvenih prispevkov je zagotovo članek *Cerkev v Soboti (1071-1971)*, ki ga je objavil v prvih *Stopinjah*, katerih pobudnik za nastanek in prvi urednik je bil prav on. V njih je objavil okrog 260 prispevkov in bil ves čas tudi član uredniškega odbora. V *Stopinjah* je objavljaval zapise s področja teologije, duhovnosti, zgodovine, leposlovja, različne priložnostne spise in drugo. Znanstvene in strokovne razprave je objavljaval še v samostojnih edicijah, znanstvenih revijah in zbornikih.

Znanje madžarskega jezika in velika ljubezen do domače zemlje sta storila, da je Smej zavzeto proučeval življenje in delo tistih prekmurskih osebnosti, ki so našo pokrajino ohranjale slovensko, pa naj bo to mlajših, ki so v njej delovale v zadnjih desetletjih 19. in v prvih 20. stoletja, ali onih, ki so zanjo pomembne v 18. stoletju. Med prve, ki sodijo v t. i. Ivanocyjev krog, mo-

ramo poleg samega dr. Franca Ivanocyja uvrstiti vsaj še Jožefa Klekla st., Ivana Bašo in Jožefa Bagáryja. Študija te generacije duhovnikov je njegova disertacija *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga*, s katero je leta 1974 na Teološki fakulteti v Ljubljani doktoriral, izdal pa v knjigi leto dni kasneje. V njej je prikazal delo Ivanocyja in njegovih sodelavcev na pastoralnem in kulturnem področju (obravnavani duhovniki v njej in mnogi laiki, imajo velike zasluge za izhajanje prekmurske katoliške publicistike – *Marijinega lista*, *Kalendar Srca Jezušovega*, *Novin* idr). Predvsem sklepna ocena v disertaciji nam skuša dokazati, da so Ivanocy in njegovi stanovski kolegi med našimi ljudmi opravili pomembno dušnopastirsko poslanstvo, vplivali pa tudi na prebujanje narodne zavesti, tako da so z svojo raznoliko dejavnostjo pustili močne sledi celo v naš čas.

Njihova dejavnost na pastoralnem, kulturnem (kamor spada tudi slovenski jezik – narečje in knjižni) in nacionalnem področju je duhovnika Jožefa Smeja zanimala že v 50. letih, o čemer nam pričajo njegovi tipkopisi iz tistega časa, med njimi npr. *Bogojanski gospod plebanoš Ivan Baša* (M. Sobota 1948-50), iz katerega spoznamo pastoralni profil tega člana Ivanocyjevega kroga, pa Ivanocyjeva kronika tišinske župnije v Smejevem rokopisnem prevodu *Podatki k zgodovini tišinske župnije* (M. Sobota 1950-60). Vsaj deloma v ta okvir sodita tudi dva rokopisna zvezka – *Spominčice z duhovniških grobov* (M. Sobota 1950, 1957), v katerih najdemo življenjepise nekaterih prekmurskih duhovnikov, pa tipkopis z naslovom *Bogojanski župniki in njihove kronike (od 1886 do 1956)* (Maribor 1976), tudi članek *Prekmurski pisatelj Jožef Bagáry in milenij madžarske države leta 1896* (ČZN 49, zv. 1 /1978/, str. 115-123). In še: ob 100-letnici Ivanocyjeve disertacije je le-to prevedel in s spremno besedo izdal v knjigi *Sveto pismo in klinopisni spomeniki* (Maribor 1985).

Od starejših prekmurskih duhovnikov sta dr. Smeja kot znanstvenika zanimala predvsem njegov daljni bogojinski rojak Jožef Košič, etnolog in zgodovinar, in bedenički Mikloš Küzmič. O Košiču je pisal strokovne članke predvsem v zbornike Košičevih tednov kulture. Mikloš Küzmič, najpomembnejši prekmurski katoliški pisec, pa je bil sploh glavni navdih za Smeja pri njegovem znanstvenem in leposlovnem delu. Pri znanstvenem moramo omeniti dve stvari – knjigo *Muza Mikloša Küzmiča* in objavo *Pesmi Mikloša Küzmiča zemljiškemu gospodu* (ČZN 52, zv. 2 (1981), str. 273-293). V prvi (izšla je pri PZ M. Sobota 1976) je zbral, uredil in komentiral Küzmičeve pesmi in nam ga torej predstavil kot dobrega verzifikatorja tedanjega časa, v Pismih pa spoznamo avtorjevo skrb za socialni položaj njegovih ljudi, njegovo lastno revščino in veliko ljubezen do pokrajine, iz katere je izšel.

Najbolj iskrivo in estetsko dovršeno pa je pisatelj Smej predstavil Küzmiča v obsežnem biografskem romanu *Po sledovih zlatega peresa* (PZ M. Sobota, 1980). Iz dela spoznamo osebnost in ustvarjalnost tega začetnika prekmurskega katoliškega slovstva, a tudi čas, v katerem je ta naš pisec živel, to je drugo polovico 18. stol., zato moremo knjigo do neke mere imenovati celo zgodovinski roman. Smej je z njim obogatil premalo biografskih romanov v slovenski literaturi in dodal drobec k poznavanju znamenitega Prekmurca v slovenskem literarnem prostoru. Druga velika Smejeva proza pa je roman o Ivanocyju – *Ivanocyjeva skrivnost* (Župnijski urad Tišina, M. Sobota 2012), v katerem nam predstavi življenje in delo dr. Franca Ivanocyja. Tudi ta je poleg Küzmiča pomenil velik navdih za šokofovo znanstveno in literarno delo.

Med prej omenjena romana se časovno in po tematici uvrščajo Smejevi *Psalmi vaškega župnika* (MD Celje, 1992), zanimiva romaneskna pripoved o še eni pomembni osebnosti Ivanocyjevega kroga – bogojin-

skem župniku Ivanu Baši. V njem poje psalmi in prozo hvalo in čast svojemu krstitelju in graditelju nove bogojinske cerkve. Zanimivo, da avtor polaga povedi v usta glavnega junaka župnika Baše: zgodbe o njegovem življenju in sorodnikih, o življenju in delu njegovih župljanov, zidanju bogojinskega Plečnikovega spomenika izredne lepote, o verskih resnicah, Slovenski okroglini v času Avstro-Ogrske države, domovini Sloveniji in drugem. Knjiga je zaradi zgodovinskih podatkov, lepih avtorjevih misli, citatov cerkvenih učiteljev in knjig nabožne vsebine vredna branja. Na zadnjih straneh jo bogati slovarček narečnih izrazov s knjižnimi sopomenkami ter dokumentarne fotografije iz arhiva dr. Vilka Novaka, Baševega nečaka.

Smej je obvladal več tujih jezikov, bil dober govorec v njih in dober prevajalec. Prevajal je dela verske vsebine in leposlovje, bil (so)prevajalec bogoslužnih molitvenikov in drugih edicij. Na področju leposlovja nam je prevedel dela iz madžarske in francoske literature: dve deli madžarskega pisatelja Geze Gárdonyija: *Atila, bič božji* ((PZ, M. Sobota, 1973) in *Božji sužnji* (PZ, M. Sobota, 1977). Daleč v zgodovino je posegel tudi s prevodom obsežnega romana prav tako Madžara Ferenc Móra *Zlata krsta* (Maribor 2013). To je roman iz časov cesarja Dioklecijana, iz časov rimskega cesarstva, ko to doživlja razkol med pogani in kristjani. Posebej ga krasi ljubezenska zgodba s tragičnim koncem. - Iz francoščine je prevedel dve tragediji – Pierra Corneilla *Mučenec* (Majšperk 1983) in Jeana Racina *Ifigenija v Avlidi* (Maribor 1989). Obe pesnitvi nam našega prevajalca razkrivata tudi kot odličnega verzifikatorja. Zato nas ni mogla posebej presenetiti njegova pesniška zbirka *Kaplja na vedru* (Maribor 1992), v kateri je dal natisniti izbor pesmi, ki so nastajale že v letih med 1942 do 1947 v Sombotelu in v Turnišču. Zbirka prinaša predvsem religiozne motive, povezane z motivi iz prekmurske zgodovine, pokrajine in življenja v njej

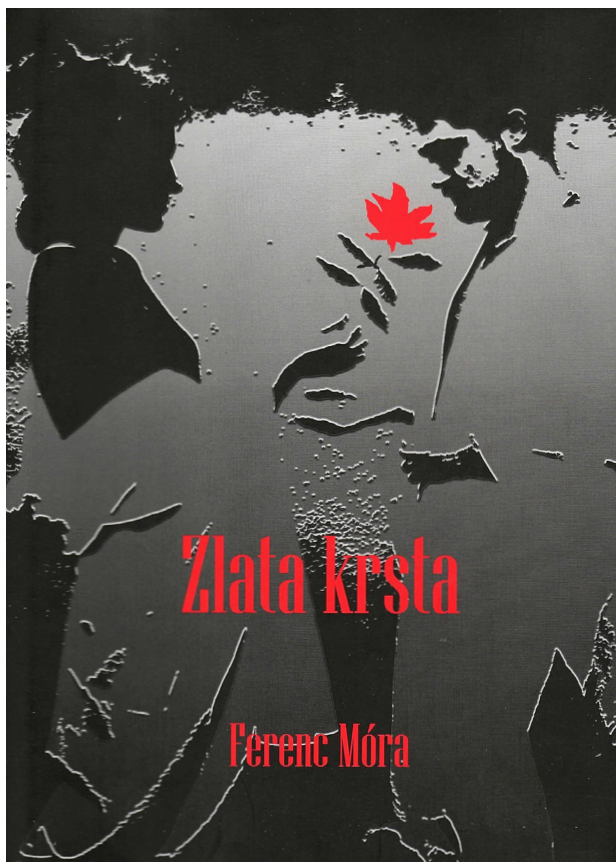
ter pomeni pravo obogatitev take vrste poezije na Slovenskem.

Smejevo ustvarjalno delo je ogromno, zato ga na tem mestu ne moremo podrobneje predstaviti. Nismo omenili vsebin nekaterih njegovih monografij, v katerih piše o naših vaseh – Strehovcih, Lukačevcih, Satahovcih in (v Stopinjah) o drugih prekmurskih krajih. - Sicer pa več o škofovem delu in o njem samem lahko izvemo iz bogate dokumentarne knjige Draga Sobočana z naslovom *Ob 85. življenjskem miljniku škofa dr. Jožefa Smeja* (2007). Na tem mestu dodajmo samo še zanimiv zapis *Od Bogojine do papeža Frančiška* (Stopinje 2015, str. 149-150, ki je ponatisnjen še v Družini 14. dec. 2014, str. 18). Iz njega izvemo, da papeža Bergoglio vežejo sorodstvene vezi s potomci izseljenec, zakoncev dr. Franca Bajleca iz Bogojine in Zorke Košir iz Maribora.

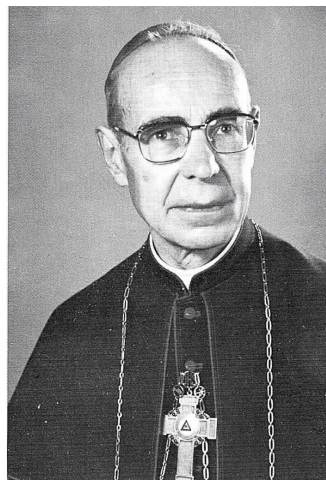
Jožef Smej, katoliški škof, visok cerkveni dostojanstvenik, človek znanja, modrosti in svetosti, je bil tudi in predvsem dober človek. Svojo dobroto je trosil med preproste ljudi, med izobražence, politike, ustanove... Bil je ves čas svoje škofovske službe tudi dobrotnik soboške knjižnice: knjižnici je podarjal svoja dela - domoznansko gradivo, vzpostavljal njeno sodelovanje z madžarskimi ustanovami, podpiral delo knjižnice med porabskimi Slovenci itd. Veliko je pripomogel k službi božji v slovenski besedi v Porabju, dobro sodeloval madžarskimi duhovniki ... Za to svoje delo je dobil visoka državna odlikovanja. Med drugimi *madžarski zlati križ za zasluge* in slovensko državno odlikovanje *red za zasluge* za življenjsko delo in bogat prispevek k duhovni kulturi Slovencev.

Soboška knjižnica se mu je za njegovo dobroto zahvalila na različne načine (razstave in prireditve ob njegovih jubilejih, v pismih za knjižne darove, s priznanjem ob 50. obletnici Študijske knjižnice Murska Sobota

itd.). Kako se ne bi, saj ji je v domoznansko zbirko podaril prave zaklade znanosti, modrosti in ljubezni. Z vsem svojim vplivom in gorečnostjo pa podpiral gradnjo nove knjižnice v svojem mestu, v Soboti.

Naslovnica Smejevega prevoda romana Zlata krsta pisatelja Ferencá Móre iz leta 2013

Jožef Smej

Literatura:

Kuzmič, Franc. Bibliografija dr. Jožefa Smeja. *Zbornik soboškega muzeja* 3., 1994, str. 131-141.

Kuzmič, Franc. Bibliografija samostojnih publikacij Jožefa Smeja. *Košičev teden IV*. Bogojina: Krajevna skupnost, 1992, str. 21-23.

Kuzmič, Franc. *Ustvarjalnost dr. Jožefa Smeja v obdobju 1992-2001*. *Stopinje* 2002. Letn. XXXI, str. 177-184.

Vugrinec, Jože. *Naš dobri človek* (elektr. zapis). Bogojina, na praznik Gospodovega vnebohoda, 13. maja 2021 (neobjavljeno).

Vugrinec, Jože. Škof dr. Jožef Smej – dobrotnik soboške knjižnice. V: Sobočan, D. (ur.). *Ob 85. življenjskem miljniku škofa dr. Jožefa Smeja*. Murska Sobota: Stolna župnija sv. Nikolaja Murska Sobota. 2007, str. 744-746.

Vugrinec, Jože. Škof dr. Jožef Smej – petinsedemdesetletnik. *Jubilejni zbornik cerkve sv. Nikolaja Murska Sobota 1297-1997 / Jubileums Jahrbuch der Kirche St. Nikolaus Murska Sobota 1297-1997*, 2001, str. 89-98.

Vugrinec, Jože. Škof dr. Jožef Smej (1922-2020). *Lipnica: glasilo Občine Moravske Toplice*. 2020, leto XXVI, št. 173, str. 9-12.